

Ca je novega?

besplatni list za lokalnu zajednicu broj 14 jesen 2006. godina IV

“Zeleni projekti” Varaždinske županije

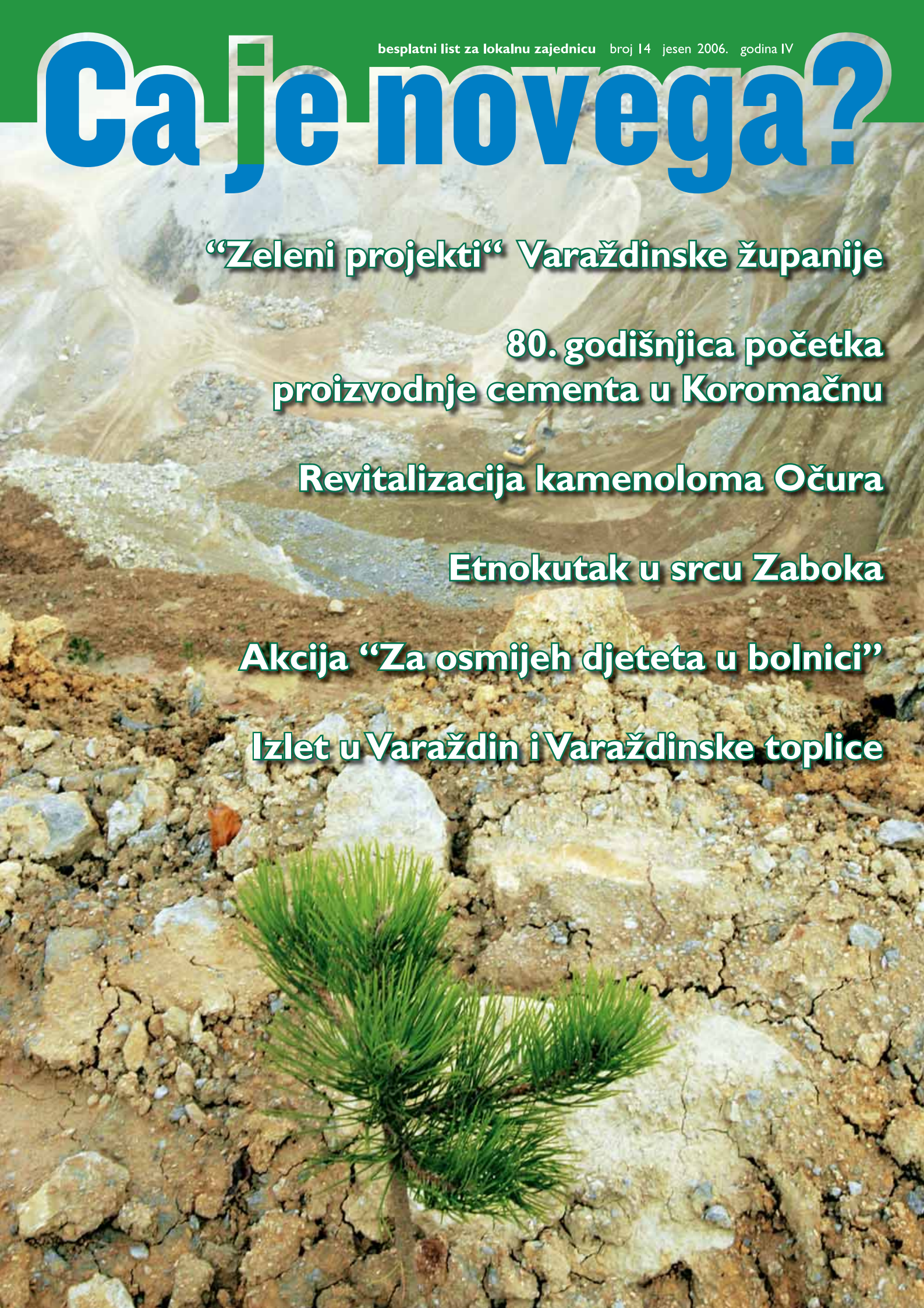
**80. godišnjica početka
proizvodnje cementa u Koromačnu**

Revitalizacija kamenoloma Očura

Etnokutak u srcu Zaboka

Akcija “Za osmijeh djeteta u bolnici”

Izlet u Varaždin i Varaždinske toplice

Ca je nov

EKO DOSTAVA DO VAŠIH VRATA

Polaznici "Male škole ribolova" i članovi Društva športova na moru Koromačno dostavljaju "Ca je novega?" od vrata do vrata lokalnoj zajednici oko Koromačna.

Dragi čitatelji,

Da li ste se ikad zapitali tko utječe na promjene oko Vas, na poboljšanje života lokalne zajednice u kojoj živite? Da li vjerujete da – kako u pjesmi piše Dobriša Cesarić – Vaša mala kap doprinosi stvaranju slapa?

U ovom broju, u razgovoru s varaždinskim županom, gospodinom Čačićem, saznajte koliko su sakupili kapi (ljudi, ideja, projekata...) da bi otvorili 3.500 radnih mjesta.

Nadalje, prije 80 godina u Koromačnu je otvorena tvornica cementa. U ovom broju možete pročitati sjećanja radnika koji su tad radili i živjeli uz tvornicu. Dio slapa bili su i naši umirovljenici koje svake godine u znak zahvalnosti za njihov doprinos vodimo na izlet.

Danas je ta tvornica dio Holcim Grupe, posluje po sasvim drugim pravilima nego nekad. Na primjer, umjesto da spominjemo standarde koje Holcim ima u drugim zemljama, mi te standarde donosimo u Hrvatsku. Tako smo u kamenolomu Očura, koji smo kupili početkom ove godine, već započeli revitalizaciju. Gradonačelnik gospodin Škvarić u članku o sadnji tisućitog stabla govori kako ta kap – prva revitalizacija kamenoloma u Hrvatskoj – doprinosi kvaliteti života u Gradu Lepoglava.

Kad se male ruke slože, sve se može! – naslov je jednog od članaka u ovom broju "Ca je novega?". Pročitajte taj i druge članke o brojnim aktivnostima kojima se bave ljudi u raznim lokalnim zajednicama i s ponosom prenesite kapi ideja u svoje lokalne zajednice čiji ste i Vi dio!

Uživajte u čitanju,

Vaš Holcim
Julija Škoro

Ca je novega?

tromjesečne novine za lokalnu zajednicu

Nakladnik:

Holcim (Hrvatska) d.o.o.
Koromačno bb
52222 Koromačno

Glavna urednica:
Julija Škoro

Uređuje:
Moreno Bartolić

tel: 052 876 236
fax: 052 876 240

e-mail:
odrzivi-razvoj-hrv@holcim.com
www.holcim.hr

Grafička priprema:
Borovac i Bence d.o.o.

Ova je publikacija
tiskana na recikliranom
papiru.

s a d r Ź a j

Razgovor	
"Zeleni projekti" Varaždinske županije	3
Holcim	
Holcim – lider Dow Jones Sustainability indexa	4
Holcim	
6. Građanski sat "Ca je novega?" u Koromačnu	5
Reportaža	
Sjećanja najstarijih radnika cementare	6
Naše mjesto	
Valmazzinghi prije i poslije dolaska poduzetnika sa Sicilije	10
Aktivnosti	
Revitalizacija kamenoloma Očura	11
Aktivnosti	
Koromačnu i okolici kvalitetnija opskrba vodom	14
Aktivnosti	
Na Skitači se ponovno pekla kermika	15
Reportaža	
Etnokutak u srcu Zaboka	16
Projekti	
Kad se male ruke slože, sve se može...	17
Projekti	
Održan 10. Međunarodni festival čipke	18
Projekti	
Šumska vila na Ivanščici	19
Reportaža	
Izlet u Varaždin i Varaždinske toplice	20
Općina Raša	
Aktualnosti	23
Ribe i recepti	
Orada	24

Razgovor sa Radimirom Čačićem

“Zeleni projekti” Varaždinske županije

Povodom sadnje tisućitog stabla crnog bora u Očuri na padinama Ivanečkog gorja i pošumljavanja kamenoloma, porazgovarali smo s Radimirom Čačićem, županom Varaždinske županije o toj akciji, ali i o ostalim “zelenim projektima”.

Koliki je značaj ovog projekta?

▼ Vađenje i prerada kamena jedna je od najstarijih industrija našeg kraja. Oko šesnaest milijuna tona izvađenog kamena osiguravalo je egzistenciju generacijama naših ljudi. Ivanečko gorje je bogato vrlo kvalitetnim kamenom koji sadrži magnezij, a on se koristi ne samo u zdravstvu, već sve više i u industriji. Holcim, kao priznata svjetska firma, za razliku od svih ostalih tvrtki u Hrvatskoj poštuje zakonske uvjete te već u polovini predviđenog roka planira završiti sanaciju kamenoloma. Danas to javno obilježavamo, želeći time uspostaviti standarde, ne samo na ovom području, nego i u čitavoj Hrvatskoj. Uspostavljanjem standarda ovaj će se gorući problem riješiti. Nakon što zasadimo 21.000 stabala ovo će mjesto biti vraćeno prirodi. Ivanečko gorje se već danas koristi kao izvor prvorazredne vode u hrvatskim i europskim okvirima, a njezina kvaliteta bitno ovisi o šumskom pokrovu.

Koji su aktualni “zeleni projekti” Varaždinske županije?

▼ Županija u suradnji s jedinicama lokalne samouprave provodi jak i dinamičan ekološki program. Upravo je u tijeku izrada studije koja će obuhvatiti sve krute i tekuće mineralne sirovine i povezati njihove resurse na području cijele županije. Istraživanja se vrše na području Ravne gore, koja je jedinstveni slučaj krasa na kontinentu. Provodimo i cijeli niz projekata zaštite divljeg toka rijeke Drave.

Projekt koji najviše utječe na kvalitetu života građana županije je prerada otpada u energiju. Po prvi puta u Hrvatskoj problem se ne rješava odlaganjem otpada ili sanacijom, već njegovom preradom u energiju. Upravo je završen natječaj za međunarodne konzultante i tijekom proljeća sljedeće godine bi trebali ući u tu investiciju. Ovaj visokotehnološki projekt predstavlja strateški odmak od uobičajenog razmišljanja u Hrvatskoj.

Kako ste uspjeli zaustaviti trend rasta nezaposlenosti u Varaždinskoj županiji?

▼ Zaslužno je nekoliko godina strateških aktivnosti čija je ključna točka definitivno “slobodna zona Varaždin”. Ona obuhvaća četrnaest tvrtki isključivo proizvođačkih djelatnosti. Ovoga trenutka trećina zone je dovršena i u njoj imamo 140 milijuna eura izvoza. Planiramo da će nam dovršena zona donositi 500 milijuna eura izvoza što je otprilike 10% današnjeg ukupnog izvoza Hrvatske. Već smo zaposlili preko tri tisuće ljudi, a dovršenjem zone bit će otvoreno dodatnih tri i pol do četiri tisuće radnih mjesta.

Već smo zaposlili preko tri tisuće ljudi, a dovršenjem zone biti će otvoreno dodatnih tri i pol do četiri tisuće radnih mjesta.

Temelj stvaranja vrijednosti u Holcimu – njegovi su ljudi.

Holcim – lider Dow Jones Sustainability indeksa

... u sektoru građevinske industrije, već drugu godinu zaredom, Holcim je na prvom mjestu.

Zamislimo situaciju kad idemo nešto kupiti, i to nešto značajnije, veće vrijednosti. Kakav nam je osjećaj? Zar nismo oprezni, promišljamo, neodlučni smo – taman se odlučimo: da, to je to! – i onda ponovno postavimo pitanje: ne znam, puno je to novaca, tko zna? Poznate Vam je taj osjećaj? Prošli ste nešto takvo? Više nego jednom?

sve do sad navedeno, zasigurno neće dati prvima koji naiđu. Dugo će se raspitivati... i raspitivati... i raspitivati. Kod onih koji se time bave. Brokeri. A što će oni reći? Besplatan savjet teško je dobiti, ali ponekad se čuje i takvo što. Poput na primjer: ulažete u prvih deset tvrtki na raznim indeksima, odnosno ljestvicama – tu ne možete promašiti. Dobitak neće biti velik, ali je stabilan, i ima budućnost.

A na jednoj od tih ljestvica, onoj koja govori o tvrtkama koje posluju na održiv način, u sektoru građevinske industrije, već drugu godinu zaredom, Holcim je na prvom mjestu. Dow Jones Sustainability indeks proglašava Holcim potencijalnim investitorima kao tvrtku čije društveno odgovorno ponašanje jamči sigurno ulaganje i povrat investicije. I to u New Yorku, među vjerojatno najzahtjevnijom publikom.

Holcim je zaslužen na tom mjestu, to je vidljivo po rezultatima. Ali to je mjesto i obvezujuće. To je obećanje u koje mnogi imaju povjerenje. Ono što se možda manje vidi na prvi pogled, ali svakako je potrebno istaći, jest da je ovo postignuće ne bi bilo moguće bez posvećenosti i kvalitete rada svih Holcimovih radnika. I onih u Holcimu Hrvatska. Jer temelj stvaranja vrijednosti u Holcimu – njegovi su ljudi.

Zato smo s pravom ponosni na ovaj rezultat.

A zamislite sad kad želite kupiti nešto za vrijeme koje tek treba doći, možda tek za Vašu djecu. Koliko li ćete tad tek biti oprezni, koliko promišljati, sve u želji da učinite najbolje za njih? I koliko bi Vam vrijedilo u tako važnom trenutku da nekoga možete upitati za savjet?

Širom svijeta, slične dileme muče milijune ljudi. Svi oni koji su svojim vrijednim radom nešto stekli, pa bi htjeli svoj imetak na neki način uposliti da im doprinosi boljem životu, da im omogućiti putovati, posjetiti neke nove krajeve, upoznati neke nove običaje...

Vjerujte, i oni su u nedoumicama, i oni se teško odlučuju. Nikakvo čudo, pa godine teškog rada uložili su u to što imaju, ne žele to uludo potrošiti. Stoga, najčešće ulažu u dionice. Ne zato što žele veliki dobitak preko noći, već zato što ulaganjem u stabilne gospodarske subjekte žele ostaviti nešto i svojim unucima.

Međutim, kako mogu biti sigurni da ulažu u one tvrtke koje im jamče to što žele? S obzirom na

Dotrajale zgrade i opterećena cesta gorući problemi

6. Građanski sat “Ca je novega?” u Koromačnu

6. Građanski sat održan je u novouređenim prostorijama za sastanke na katu sale što je voditelj Žarko Horvat naveo kao jedan od pozitivnih pomaka nastalih iz izmjene informacija između građana i Holcima. Ostale njegove obavijesti odnosile su se na početak rada imisijske postaje, nastavak projekta zaštite od buke te revitalizaciju i rehabilitaciju tupinoloma. Uz to je i naveo podatak da je 27. rujan, dan kad je “Ca je novega” održan, bio 259. dan bez zabilježena ozljede na radu u Holcimu Hrvatska.

“Imisijska postaja radi, skuplja podatke i oni će biti obrađeni kad proradi softverski paket u Zavodu za javno zdravlje u Puli. Bit će dostupni na njihovoj web stranici, a sljedeće godine i na displeju koji će biti postavljen u Koromačnu”, kazao je Horvat. Do kraja ovog mjeseca očekuje se završetak građevinskih radova kojima je svrha smanjenje buke što emitiraju otvori peći, hladnjak klinkera i niz manjih otvora. Potom slijede nova mjerenja i izrada karte buke. Također ovoga mjeseca Holcim započinje revitalizaciju i rehabilitaciju kamenoloma Očura u Hrvatskom zagorju, te s izradom plana za isti zahvat na tupinolomu u Koromačnu.

Skupu je prisustvovao predsjednik Uprave Albert Szabo, a na pitanja dvadeset građana odgovarao je i načelnik Općine Raša Josip Knapić. Pitanja građana odnosila su se na snagu miniranja, popravak fasada zgrada, cesta i prometovanja kamionima, te uređanja parka u Koromačnu i šetnice do Tunarice.

Od miniranja katkad nastaju vibracije nalik na potres od čega bi mogli popucati zidovi zgrada što znači da bi detonacije ubuduće morale biti

slabije. Građani smatraju da bi Holcim trebao sudjelovati u popravcima fasada i krovova, jer je na njih do 1990. negativno utjecalo prašenje iz cementare. Horvat se složio napomenuvši da je je o tome raspravljao sudjelujući na Vijeću općine te da bi najprije trebalo napraviti plan sanacije. Složio se i s potrebom izrade studije prometa i stanje prometnice o čemu će Holcim do kraja godine potpisati ugovor. Kao privremenu mjeru postaviti će se rasvjetna tijela uz ogradu na ulazu u mjesto čime će pješaci postati uočljiviji.

Nedostatak rasvjete kao i zapušteni šumarak između tvorničkog parkirališta i zgrada primjedbe su koje su se više odnosila na načelnika Knapića, odnosno Općinu kojoj Koromačnu zamjera da vraća premalo novca što iz njega prima u proračun. On je kritike otklonio navodeći podatke o 400 tisuća kuna planiranih u ovogodišnjem proračunu za uređivanje parkinga i rasvjete u Koromačnu, planovima za asfaltiranje u Sv. Lovreču te o tome da je Županija dala zeleno svjetlo rekonstrukciji vodovodne trase Breg-Koromačno.

“Nakon posljednjeg građanskog sata naš dijalog s Holcimom krenuo je na bolje, ali još uvijek nismo zadovoljni”, istaknuo je Knapić. Obećao je da će komunalni redar u Koromačnu dolaziti jednom mjesečno da bi od građana prikupio primjedbe. Također, upozorio je prisutne da će ako žele šetnicu uz more najprije morati ukloniti barake koje nagrađuju obalu.

Horvat je skup zaključio konstatacijom da je prikazana sistematičnost u rješavanju problema te da će postavljena pitanja biti polazište sljedećeg Građanskog sata “Ca je novega?”.

“Nakon posljednjeg građanskog sata naš dijalog s Holcimom krenuo je na bolje, ali još uvijek nismo zadovoljni”

Povodom 80. godišnjice početka proizvodnje cementa u Koromačnu

Sjećanja najstarijih radnika cementare

Lučano Knapić

Lučano Knapić

Lučano Knapić iz Stanišovi ima 81 godinu. Prvu radnu knjižicu dobio je 1941. godine zaposlivši se u raškim rudnicima gdje je vozio malu lokomotivu za transport ugljena. U cementaru Koromačno prešao je 1962. godine.

— Osamnaest let san hodija na noge od Stanišovi do Raše na delo, svaki dan okoli sedan kilometri simo i sedan nazad. Kad me je žena, pole ča san preša u Koromačno, pitala kako je bilo prvi dan na delu, ja san reka da mi nanke ni poznat da san bija na delu. — Toliko je dobro bilo Lučanu, koji se konačno riješio noćnih, dugih “šetnji” do radnoga mjesta u Raši.

U Koromačno se putovalo autobusom. Lučano je isprva radio u cementari na mjestu ložača elektrane (tzv. “kaldaje”) koja je radeći na ugljen proizvodila struju za cijelu fabriku. Kasnije se Lučano izborio za nešto lakši posao, podmazivanje i održavanje glavne peći. — Sve je trebalo obahevat; motore, zupčanike, sve, i onda još podmazivat — prisjeća se Lučano.

Jedan od važnijih trenutaka u Lučanovoj karijeri bio je dan kad su on i kolega Rade Adum, nadzornik u cementari, upalili novu peć postavljenu 1975. godine. Peć su montirali stručnjaci iz Rumunjske, ali je nikako nisu, na kraju mukotrpna posla, uspjeli upaliti. Lučano i Rade su sa starim gumama i suhim drvima, uspjeli iz prve.

— Oni je nisu rivali upalit, a ja i Rade smo je važgali isti šub. Trebalo je napraviti vatru, ali tako da ti ulovi mazut — prisjeća se Lučano. Radi se o istoj peći koja i dan danas radi u cementari, tvrdi Lučano. — Ona je vajak ista. To ča su se kambijale komande, kompjuteri, ča ja znan, sve to. Ali peć je vajak ista — decidirano će Lučano.

Lučano Knapić živi u vlastitoj kući u Stanišovima s kćerkom Mirandom, koja isto radi u tvornici u Koromačnu kao čistačica. Unuka Helena ima dvadeset i dvije godine. — Više me nanke unuka ne sluša — smiješeći se širi bespomoćno ruke naš domaćin.

Josip Medančić

Josip Medančić rođen je 1925. u Sutivancu. U labištinu ga je privukla teška ekonomska “situacija”, kako kaže.

— Prvo delo mi je bilo u fabriki u Koromačnu. U fabriki sam bio nadzornik na obali, poslovođa. Onaj put se sve na ruke delalo i ugljen prehićevalo s broda, a cement na brod.

Josip je odmah nakon drugog svjetskog rata dobio posao u cementari.

— Talijani su pustili fabriku u dobrom stanju. Niš ni bilo porompano — prisjeća se Josip. Sve je funkcioniralo. “Centrala” je davala struju cijeloj fabriki. S ugljenom se ložila peć i kotao, te se tako proizvodila struja. Struja je bila neophodna za rad peći i strojeva.

Na pristaništu je uvijek bilo puno brodova, prisjeća se Josip. Iz Raše su dolazili brodovi iskravajući ugljen, iz Rijeke su dolazili dijelovi za fabriku, a cement se odvozio s manjim brodovima od 30 tona, najviše na otoke: Cres, Krk, Lošinj, Rab... Cement su barkama odvozili većinom privatnici za vlastite potrebe.

Cement je bio ambalažiran u kartonske vreće od tri sloja papira. — To je bio veoma jaki papir. Ako je vreća pala, rijetko se razbila — prisjeća se Josip. Na vreći je pisalo “Portland cement”. Bilo je više vrsta cementa, jačega i slabijega. Na vrećama su bile oznake o kakvoj se kakvoći cementa radi. PC 250, PC 350....

— Jednom smo prilikom napravili oko 30 tisuća tona specijalnog cementa za gradnju hidroelektrane Jablanica. To je bio specijalni cement od samoga klinkera, bez da se u njega miješao pepeo i neki drugi elementi. To je bio jako čvrst cement.

U tvornici je tad radilo 400 ljudi, prisjeća se Josip. Tvornica je imala brod samo za prijevoz radnika iz Raklja, Krnice, Peruški... Brod je vozio oko deset godina, sve do 1975. godine.

Kad su Rumunji u tvornici montirali veću peć i veće mlinove, odnosno povećali kapacitet cementare, čitav je kraj još više bio prekriven prahom — zaključuje Josip. Josip Medančić otišao je u mirovinu 1979. godine. Cjelokupni radni vijek proveo je u tvornici cementa u Koromačnu. Danas živi u Viškovićima. Društvo mu čine pas Bobo i dvije mačke. — Kćerka mi živi u Labinu, a sin u Puli, a ja sam ostao ovdje na djedovini, odnosno u kući u kojoj su još prije živjeli roditelji moje pokojne žene.

— Deboto, svaki dan gren sa veturom u Koromačno, do pošte, butige, doktora. U restoranu Ubaš nešto pojin, i to je to. Imam starega “stojadina”, ma još je dobar. Prvega san kupija 73., a drugoga 83. godine — faktografski zaključuje svoju priču Josip.

Zora (Albina) Dobrić

Zora Dobrić ima 83 godine. U tvornici cementa u Koromačnu zaposlila se davne 1941. godine. Tad je imala 18 godina. Mjesečna joj je plaća bila 90 lira. Za jednu mjesečnu plaću Zora je tad mogla kupiti peć na drva ili s dvije mjesečne plaće pravi zimski kaput.

Josip Medančić

U tvornici je radilo oko 400 ljudi. Svi su se poslovi radili na ruke. Samo u kamenolomu bilo je oko stotinu radnika. Žene su radile u kuhinji, pospremale radničke sobe ili radile u kancelarijama kao daktilografkinje i tajnice.

Zora je radila u radničkoj menzi, u tzv. "dopolavoru" (doslovni prijevod – poslije posla). *Kuhalo se dobro*, kaže Zora. Juha, pašta, "krumpir na teću", sardele, maneštre, kobasice, šnicle. Ali hrana se pripremala samo za one radnike koji su radili cijeli dan, odnosno bili "na žurnadi", za monterit itd.

Zora je bila pomoćnik kuhara, a između obroka, u pauzama, pospremala je radničke sobe. Restoran je privatno vodila obitelj Čikada iz Kršana. Službeno se govorilo samo talijanskim jezikom. Većina radnika nije se hranila u "Dopolavoru", već je donosila hranu sa sobom u tvornicu.

– *Vlahi (Rakljani) su prihajali s brodom i si su si nosili marende od doma* – prisjeća se Zora.

– *Inače ti ljudi iz Raklja, Peruški... su bili joko dobri ljudi, joko dobri. Ja san delala od jutro u šest do sedam i pol na večer. Skoro celi dan. Ja san i spala i delala u tvornici* – zaključuje Zora.

Tamo gdje je danas menza, u Zorino vrijeme bile su sobe za spavanje, a tamo gdje je uprava tvornice nekad je bio tvornički restoran.

Četrdeset i treće se zatvorila menza i tvornica. Svi su radnici dobili pozive za odlazak u talijansku vojsku, odnosno rat. Italija još nije kapitulirala, ali je tvornica zatvorena jer jednostavno nije više bilo radnika. – *Svi su bili "rikemani"*. Ni ima ki delat. Oni put san ja šla u Pulu sa gospodaricom.

– *Četrdeset i pete san ja i moja sestra i jedan čovik opet otpri menzu u fabrike. Tad smo kuhali za sto od njih, ali se je dela samo ručak, i samo lazanje, tijesto, pasutice, fuži. Pažula, brašna i masti smo imeli koliko god smo teli, a drugoga nič. I čuda hrane iz "škatali", konzervi. Bilo je i cukera i kafela.*

Zora Dobrić se ponovno 63. po treći puta zapošljava u Koromačnu. Na početku radi i s karijatom i lopatom, kao svi muškarci, onda nakratko mijenja glavnog pekara u tvornici, sedam godina pečatira vreće na rivi, da bi na kraju ponovno došla u menzu u kojoj je radila posljednjih trinaest godina sve do 82. godine, kad odlazi u zasluženu mirovinu.

Zora Dobrić danas živi sama u Brovinju. Posjećuju je njezine tri kćerke koje žive u Koromačnu, Bujama i Viškovićima.

– *Meni je zapravo pravo ime Albina, ali me svi zovu Zora. Ipak, stavi slobodno Zora, jer sam jedina Zora u selu, a Albine smo tri* – zaključuje Zora Dobrić, odnosno Albina Dobrić.

Karlo Diminić

Karlo Diminić ima 84 godine. Cijeli život bio je zidar. Kuća u Brovinju u kojoj živi zajedno sa suprugom Albinom i sinovljevom obitelji, "njegovih je ruku djelo". Karlo je počeo raditi kao zidar još u vrijeme Italije, a nakon rata zapošljava se u tvornici cementa Koromačno, opet u zidarskoj grupi.

– *Cili san život zida. Vajka san zida, zida, i samo zida* – filozofski zaključuje Karlo. U Koromačnu je Karlo godinama radio u grupi zidara i tesara. Prije nego je tvornica službeno počela s proizvodnjom, Karlo je već 1946. godine oblagao šamotnim ciglama glavnu tvorničku peć.

– *Ona je bila visoka 3 metra i 40 cm i dugačka 53 metra* – prisjeća se Karlo pomalo bizarnih podataka iz mladosti.

– *Cigle smo specijalno sami delali u tvornici. Ti ki su ih delali su vrgli u kalupe smjesu od šamota i cementa.*

Karlo je cijeli radni vijek proveo u cementari, sve do 1982. godine, kad odlazi u penziju.

– *Vajk su nam nešto našli, vajk se nešto "krpalo", zidalo. Pet, šest nas je vajka bilo u zidarskoj grupi.*

Kod složenijih zahvata zidarska grupa koristila je tzv. "crni cement" koji je proizvodila samo cementara u Puli. Taj je cement bio iznimno otporan na visoke temperature.

– *Druženja je bilo u ono vreme već nego sada* – prelazi na drugu temu Karlo. – *Neki put i previše, ha, ha...*

U nekim periodima građevinska grupa je brojila i do 40 radnika. Bilo je uobičajeno da onaj tko ima rođendan počasti kolege s pićem. Zbog velikog kolektiva često su radnici odlazili na bolovanje ili koristili godišnji odmor baš u vremenu u kojemu je "padao" njihov rođendan, sve kako bi izbjegli silna čašćenja i plaćanje pića mnogobrojnim kolegama.

– *To je bilo drugo vreme. Vajk se hodilo okoli. Kompanija je bila. Delavci je bilo vajk okoli tristo i više dok smo bili "pod Titom", a već "pod Tuđmanom"* se je kala broj delavci va fabrike.

Karlov sin Klaudio zaposlen je u istoj tvornici u kojoj je Karlo proveo pola života.

– *Klaudio je šef pogona u fabrike ili kako bi mi rekli "kapoturno". Kćerka mi živi va Pule. Ovaj kraj bez fabrike bi propa. Tu zemlje za obrađivat ni. Nešto sada ima turisti, ali fabrika je vajk bila najvažnija. Ona je odhranila čuda usta.*

Lina (Anđela) Dželilović

Lina ima 83 godine i živi u Koromačnu. Daleke 1938. godine zaposlila se kao kuharica u poznatom restoranu Tedeschi u Puli, nasuprot bivšem kinu Pula (nekadašnje kino Nazionale, kino Beograd).

– *Pula je onda bila jako lijepa, puna cvijeća, parkova, mornara. Na uglovima su bili telefoni* – prisjeća se Lina.

– *U restoran Tedeschi dolazila je malo bolja klijentela. Kad su bile opere u kazalištu onda su dolazili u naš restoran i stari Labinjani: Velan, Pikot... A u Pattinagiu je bilo stalno plesova, svi su izlazili provesti se.*

Ipak već stari i bolesni roditelji naveli su Linu da se vrati iz Pule u rodnu Cerovicu, malo selo na Skitači.

Poslije rata Lina je s roditeljima živjela u Koromačnu i zaposlila se u radničkoj menzi cemen-

Zora (Albina) Dobrić

Karlo Diminić

Lina (Anđela) Dželilović

Metod Jelčić

Josip (Bepo) Rajković

tare. Jedno vrijeme je vodila menzu, ali uglavnom je bila kuharica.

– *To je bila jedna od vrhunskih menzi u ono vrijeme* – kaže Lina.

Kuhalo se za sve radnike do 500 obroka dnevno u tri smjene. U svakoj menzi bilo je četvero zaposlenih. Ujutro prije svih u četiri sata dolazila bi jedna radnica i pripremala bijelu kavu za radnike koji su stanovali u krugu tvornice i koji bi već u pet dolazili na kavu. U šest se počelo raditi. Kuhale su se marende, ručkovi i večere.

– *Za marendu je bio glavni pasulj, ili jota, gulaš s krumpirom, polpete, tripice. Za ručak je često bila maneštra s kobasicom, ili juha i meso s prilogom. Za večeru se nudio neki gulaš ili juha ili maneštra, koja ako nije bila za ručak bila je za večeru.*

Ipak, odmah iza rata, u menzi se kuhalo mnogo skromnije.

– *Svako jutro znali smo zamijesiti po 16 kila brašna za lazanje. Umjesto pašte, koje nije bilo, bile su lazanje, a umjesto graška kuhala se leća i ječam.*

Lina je kuhala u radničkoj menzi od 1947. do 1983. godine. Danas živi u stanu svojih roditelja u Koromačnu u koji je uselila 1945. godine. Njezin sin Goran, koji s obitelji isto živi u Koromačnu, zaposlen je u tvornici cementa.

– *On radi s kompjuterima, tamo gore u kontroli, za pultom* – objašnjava Lina. Kćerka joj živi u Mostaru.

– *Sada je život u Koromačnu kvalitetniji nego prije. Jedino bi se morala smanjiti buka koje još uvijek ima* – napominje Lina.

Živuci i radeći deset godina u jednom istarskom klubu u Americi, nakon odlaska u mirovinu, Lina se vratila obogaćena velikim životnim iskustvom.

– *Amerika je dobra za raditi i zaraditi, to je jedan drugi svijet nama nepoznat, ali ovo ovdje, oko mene, ovaj moj kraj je meni najbolji za živjeti.*

Metod Jelčić

Metod Jelčić najstariji je živuci radnik tvornice cementa u Koromačnu. Rođen 1914. godine, uoči prvoga svjetskoga rata, bio je državljanin četiri različite države, različitih društvenih uređenja i suvremenik tri rata na ovim prostorima. Pa ipak ta respektabilna, burna prošlost, nije utjecala na njegov miran i skroman život usredotočen na obitelj, zemlju i tvornicu cementa.

Danas još uvijek živi na svojoj djedovini u malom mjestu Polje, na cesti između Labina i Koromačnog sa suprugom Marijom i sinom Vitorinom.

Do 1937. godine Metod je radio u cementari. Onda je pozvan u talijansku vojsku. Poslije rata Metod najprije godinama radi u Bršici kao "makinista", odnosno vozač male lokomotive koja je prevozila ugljen iz rudnika u Raši do luke Bršica.

– *Prije nego sam hodija na noge u Bršicu na delo, još po mesečini san nakosija djeteline za blago tu poli kuću* – prisjeća se teških dana Metod.

Metod se ponovno zapošljava u cementari 1965. godine i u njoj radi do mirovine, odnosno do 1977. Životni mu je cilj, priznao nam je, da izjednači godine koje je proveo u radnom odnosu s onima u mirovini.

– *U Koromačnu sam prvo dela na rivi, onda na elektro mlinu, san bija kapo od mlina* – šturim riječima Metod sažima svoj život u par rečenica.

– *Sreća je bila da smo na delo hodili sa kurjerom, magari je ta cesta asfaltana dosti kasno, pa je tu poli kuću vajka prašilo* – prisjeća se Metod.

Metod i Marija imaju četiri kćerke i dva sina. Najstarija kćer ima već 63 godine.

– *Naša dica, Romano i Evelina zaposleni su u tvornici u Koromačnu* – dodaje Marija.

Metod je samo dvije godine unazad, znači s 90 godina još obrađivao vinograd, brao šparoge . .

– *Imali smo i jenu kravu. Ja san ima jušto osandeset i jeno leto kad je ona me depoto preskočila jer se ni tila veževati, ni must. Onda smo je dali ča.*

Metod još uvijek voli slušati narodne pjevače "na debelo i na tanko". I sam je nekad pjevao uz roženice, mih ili harmoniku.

– *Daj mi mala ča si obećala. Obećala si mi ma mi nikad nisi dala...* – iz rukava sipa stihove naš domaćin – stari "kantador". Svaku nedjelju od četiri do četiri i pol popodne, Metod iščekuje svoju emisiju na Radio Puli na kojoj sluša snimke starih narodnih pjevača i muzičara Istre. Najdraža mu je pjesma "Divojka je ruže brala".

Josip (Bepo) Rajković

Josip Rajković zvani Bepo, rođen je u Macarinima 1924. godine. Prije 40 godina preselio se malo niže, prema moru, u ženu kuću u Brgod. Tu danas provodi penzionerske dane na svježem zraku, okružen prirodom, zajedno sa suprugom i kćerkinom obitelji.

– *Sve je to Brgod, celi kraj* – širi ruke pune svježih ubranih šparoga Bepo.

– *Ja sam 14 godina dela u Koromačnu* – priča Bepo. Sedamdesetih je godina prešao u cementaru, gdje je dočekao i mirovinu. Prije cementare radio je na Štalijama u rudniku.

– *Na Štalijam sam ima dobro delo. Dela sam u kotlovnici. Samo sam topli vodu tamo gde su se ženske kupale. Bi san sam tamo, ko čuk. Ni bilo ni nadzornika, nikega* – priznaje Bepo.

I u cementari Bepo je imao veoma odgovoran, ali manje zanimljiv posao. Radio je na tzv. "hladenju" kontrolirajući prolaz klinkera.

– *Si mora tamo gledati, sedeti i gledati* – objašnjava složenost posla Bepo.

– *A neki puta san mora i teć* – gore zapret neka tepla gre dole, hladna je hodila na kup i tako. Od klinkera se radi cement – nastavlja s detaljnim opisom svoga radnoga mjesta Bepo.

– *Veli ventilatori su bili i to je hladilo klinker. Materijal je pošao u drobilicu, drobilica je grizla. Od*

peći je klinker doša do mene. A ja sam samo pazi i gleda. Nešto sam mora i z lopatom delati. Četrnaest let sam bi tamo.

– Ja san gleda kako gre klinker vanka. Moglo se desiti kad su bile grude velike, drobilica je tukla. Kad je bilo fino je hodila skroz, dalje. Kad je bilo joko teplo, traka rumena, sam mora zaprit da sve gre dole, pod kup, a ne u drobilicu.

– Meni je bilo dobro. U penziju san ša sa 41 godinu, 9 meseci i 23 dni radnega staža – zaključuje Bepo.

– Sada imaju u Holcimu joko dobre plaće, ma delaju na dveh radnih mesta. To je danas malo, malo, hoću reć, malo komplicirano, na dveh mesta delati. To je danas dosta složeno – priznaje Bepo.

– Koromačno je bilo dobro i predobro kad sam ja radi – zaključuje Bepo. – Novaca je bilo, ali ne previše, ali “hvala Bogu” ja sam si napravi kuću sa kreditom od fabrike. Kredit san vrati, a nanke ne znan kako.

– A ča delam od šparoga? Žena dela njoke, makarune, sa palenton i z jajima pravljene i sve. Šparoge su joko zdrave.

Cile Rudan

Cile Rudan rođen je 26. travnja 1919. godine. Ovih dana slavi svoj osamdeset i sedmi rođendan. Cile je najprije godinama “navigeva” u talijanskoj vojsci, da bi nakon rata, '47 zaposlio se u rudniku ugljena u Raši. Iz Raše je kao jedan od perspektivnijih, mlađih radnika poslan u srednju rudarsku školu u Varaždin na doškolovanje.

– U ono vrijeme to je bilo kao da finiš fakultet – objašnjava nam težinu svog školovanja u Varaždinu Cile.

Nakon srednje rudarske škole željan znanja Cile upisuje i višu tehničku školu u Labinu u kojoj se školuje još tri godine.

– U rudniku sam nakon škole bio poslovođa, nadzornik, kemijsko – tehnička zaštita, radio sam u rudarskoj operativi... U Afrike san bija anke.

Iz rudnika je '63, kako kaže, po “direktivi”, prešao u tvornicu cementa.

– Va Koromačno san poslan po “direktivi”. U kavi od cementare jedan človek je smrtno nastrada. To je bila nesreća, ali u kavi su radnici slabo bili zaštićeni. Niki ni ima nanke šljem na glave. I onda san ja priša da uvedem disciplinu – zaključuje Cile.

Rudarska inspekcija iz Zagreba tvornici cementa privremeno je oduzela dozvolu za daljnju eksploataciju rude iz kamenolomu, dok ne zaposle školovanu i stručnu osobu u tom dijelu proizvodnje. Tako je Cile došao u cementaru da uvede red.

– U kavi san dela do penzije jedanajst let. Kad san priša sve je bilo na “nuli”. Uništena je bila fronta. Oni od tehnike koji su bušili nisu bili osposobljeni za pravilno dubinsko miniranje. Radnici nisu imeli ni šljemovi, ni zaštitna odjela. Samo od jedan put je fabrika morala dati 8 milijoni dinari za zaštitna odjela. Ja san sve radija po rudarskom zakonu, ja san ga zna napamet kao “oče naš”.

Cile je bio šef kamenoloma. U razdoblju njegova rukovođenja u kamenolomu nije došlo do većih nesreća na poslu. Kamenolom je doveden u besprijekorno stanje.

– Meni je najglavnija bila sigurnost, a proizvodnja je šla sama od sebe tamo gdje je sigurnost bila u redu – naglašava Cile.

– Holcim sada dela pod 61 stepen, a ja san dela pod pedeset, anke pod kvarnar i pet stepeni. Jer to je, kad eksploziv opali, to pride zdrobljeno... – objašnjava nam različite tehnike dubinskog miniranja.

Cile Rudan danas živi u Vinežu u privatnoj kući sa suprugom i obitelji. Daleko od kamenoloma, zvuka bagera i ogromnih dampera, uređuje mali vrt ispred kuće okružene zelenilom i cvijećem.

Katica Perković

Katica Perković živi u velikom stambenom naselju Kature u Labinu. Ima 82 godine. Živi sama ali ne živi usamljeno. Ima prijatelje. Svakodnevno je posjećuje i unuka iz susjedne zgrade pomažući joj u nabavci raznih potrepština i prehrambenih proizvoda.

Katica je cijeli radni vijek provela u tvornici cementa. Veći dio života živjela je sa suprugom u staroj talijanskoj radničkoj kući odmah nasuprot tvornici.

– Prašine je bilo za poluditi – prisjeća se Katica. – U kamare se je uvukla i nisam je se mogla nikako riješiti. Huje je bilo neki put u kamarama nego gore u fabrike. A najgore je bilo kad je vlaga čepala prašinu i sve se zakorilo. To je bilo za poluditi. Ja ne znam kako smo to izdržali? – pita se Katica.

Kad je završio rat, Katica se vratila “iz partizana” u Koromačno i dobila posao čistačice u cementari.

– Najprije san delala kao čistačica – prisjeća se Katica. – Onda san delala kao portir i knjige pisala, brojila kamione koji ulaze i izlaze iz fabrike.

Kontrola vreća obavljala se “od oka”. Katica bi se popela malim ljestvama na kamionsku gumu i provirila u prikolicu. Vreće su morale biti uredno i ravno posložene.

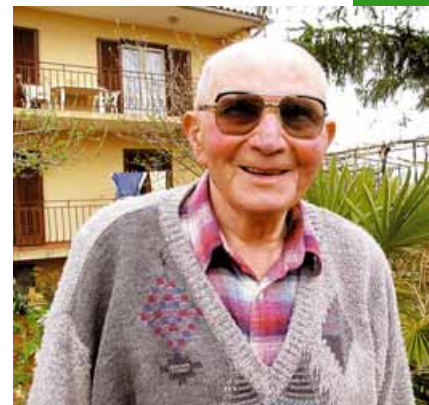
– Ako je bilo malo s kraja zvrnjeno, odmah se je vidilo da je više ili manje vreća u kamionu – opisuje nam tadašnju kontrolu na tvorničkoj porti Katica.

Šezdeset i treće Katica se ponovno vraća u odjel čistačica, ali sada kao “šef čistačica”.

– Ja san kao šef morala pokazati primjerom i najviše sam čistila od svih mojih čistačica – priznaje Katica. – To je tako bilo u socijalizmu – zaključuje.

– Ja sam naredila, ali san i delala. Nisam mogla stat. Delati i Boh. Ja san sa 10 godina šla od kući. Osan let sam bila u Ravni kao pomoćnica privatno, za vrijeme Italije, onda sam bila tri leta “u partizani”. Ja san znala sve delati. Mene ni trebalo vaditi ni pisati ni računati. Sve sam znala.

– Ja danas, unapred, zračunan u kunu koliko će me doći koštati jena speža. Znan napamet cijene i tako – demonstrira zavidnu memoriju osamdesetdvo-godišnja Katica.

Cile Rudan

Katica Perković

Povodom 80. godišnjice početka proizvodnje cementa u Koromačnu

Valmazzinghi prije i poslije dolaska poduzetnika sa Sicilije

Valmazzinghi nel 1922

“Bio je to nekad divlji, neprohodnim raslinjem prekriven krš.”

Cementara u Koromačnu sagrađena je davne 1926. godine. Mjesto Koromačno tad se zvalo Valmazzinghi.

“Bio je to nekad divlji, neprohodnim raslinjem prekriven krš” – piše u almanahu “Le Opere del Regime in Istria” specijalnom, bogato ilustriranom izdanju, koje je, izašavši 1937. godine, na jednom mjestu obuhvatilo najznačajnije privredne, građevinske i kulturne uspjehe tadašnje talijanske vlasti i uprave u Istri. U almanahu su fotografijama i tekstom popraćeni važniji novo-

sagrađeni objekti u Istri, kao što je izgradnja rudarskog naselja Raša, izgradnja nove pošte u Puli, isušivanje jezera Čepić, gradnja istarskog vodovoda, a među velikim uspjesima navodi se i gradnja cementare u današnjem Koromačnu.

“Na jugoistoku Istre realizirana je vrlo zanimljiva inicijativa grupe sicilijanskih industrijalaca koji su sagradili modernu tvornicu cementa “Societa Gius. Conigliaro & C. – S.P.E.M.A. – Palermo”, probudivši život i snažnim privređivanjem oplodivši kraj koji je samo nekoliko godina prije izgradnje tvornice bio pust, prekriven makijom i golim hridima” – navodi se u talijanskom almanahu.

“Možemo se pohvaliti da je ovo prvi, jedinstven primjer u (talijanskoj) industriji generalno, koji se na jednom mjestu isključivo bazira na vlastitim snagama, počev od sirovine: lapora i ugljena za dobivanje električne energije i radne snage koja je domicilna, iz kraja u kojemu je cementara otvorena. U cementari u Valmazzinghi proizvodi se cement visoke izdržljivosti marke “Portland” – zaključuje se na kraju kratkoga, ali uočljivoga, masnim slovima ispisanog i dvijema fotografijama popraćenoga teksta. Almanah “Le Opere del Regime in Istria” izašao je u Puli u izdavačkoj kući “Editore T. Rocco”. Tvornica cementa svojom iznimno dobrom pozicijom uz samo more, blizinom nalazišta lapora i rudnika ugljena čija je ruda bila neophodna za rad strojeva u tvornici, bila je pravi mali biser u razvijenoj industriji ondašnje Italije.

Tvornice cementa u Puli i Koromačnu, ugljenokop Raša i istarska poduzeća za eksploataciju boksita, bili su prepoznatljiv, veoma važan faktor u valorizaciji privrede Istre za vrijeme talijanske uprave, kad je za naš poluotok bilo uvriježeno koristiti izraz “mala Ruhrska oblast”.

Na stranici almanaha posvećenoj tvornici cementa u Koromačnu nalaze se dvije crno-bijele fotografije – jedna iz 1922. godine i novija iz 1937. godine iz vremena kad je almanah i objavljen. Na starijoj fotografiji iz 1922. godine ništa ne naslućuje buduću tvornicu u maloj šljunkastoj uvalici s vrlo oštrom, neprohodnom obalom, dok na fotografiji iz 1937. godine vinjeta Koromačna obogaćena je s visokim dimnjakom cementare, dvijema velikim pećima, brodom u luci, poslovnim i stambenim zgradama.

Valmazzinghi nel 1937

Holcim postavlja standarde održivog gospodarskog razvoja

Revitalizacija kamenoloma Očura

Do svibnja 2008., kad je predviđen završetak projekta, ukupno će biti zasađeno preko 21 000 sadnica.

U petak je u Holcimovom kamenolomu Očura u blizini Lepoglave zasađeno tisućito stablo crnog bora čime je simbolično obilježen nastavak revitalizacije kamenoloma započete u rujnu. Kamenolom će biti aktivan još ovu godinu, a tad istječe koncesija i završava se eksploatacija stoga je nužno bilo krenuti u tehničku sanaciju i biološku rekultivaciju.

“Tijekom života naučio sam važnost dane riječi i održavanja obećanja. Jedini način stvaranja i održavanja povjerenja nisu namjere, već stvarna djela. Povjerenje je osnova za dugotrajan i održiv odnos između Holcima i svih zainteresiranih strana”, riječi su kojima je Albert Szabo, predsjednik Uprave Holcima na tečnom hrvatskom pozdravio okupljene uzvanike i goste i time započeo službeni dio proslave sadnje tisućitog stabla.

O projektu revitalizacije

Prvi dio prezentacije vodio je Siniša Koščak, tehnički direktor Holcima mineralni agregati, govoreći o povijesti kamenoloma i o samom projektu tehničke sanacije i biološke rekultivacije. Početak vađenja kamena datira iz 1912. i povezan je s izgradnjom pruge Varaždin-Golubovec. Službeni početak rada kamenoloma “Općinska pećina”, kako su ga mještani prozvali jer se nalazio na zemljištu “Općinske šumske zajednice Očura” datira iz 1936. U sedamdeset godina rada otkopano je otprilike 16 milijuna tona kamena koji se do kraja 70-ih uglavnom koristio

kao građevinski materijal, a deset godina kasnije svoju primjenu nalazi i kao industrijska mineralna sirovina.

Prikazana je i atraktivna šestminutna video-prezentacija, koja je zainteresirane provela kroz dva dijela revitalizacije kamenoloma: tehničke sanacije i biološke rekultivacije. U prvoj fazi započetoj u rujnu, pripremljene su vršne tri etaže

koje su zakošene na vrijednost propisanu rudarskim projektom, a određena je i širina "terasa" između etaža. Na njih je navezeno pola metra humusa i započeta je biološka rekultivacija sadnjom primarnih kultura odabranih u suradnji s Hrvatskim šumama. U prvoj fazi planirana je sadnja ukupno 1700 biljaka, od toga 650 sadnica crnog bora, 350 sadnica lijeske i 700 sadnica bršljana. Presentacija također pokazuje kako će dva otkopna polja, Očura I i Istočni greben biti

"... svako od nas predstavlja jednu malu kap u slapu održivog razvoja i može učiniti nešto za ljepši, čistiji, zdraviji okoliš, a time i zadovoljnije ljude",

spojeni u jednu revitaliziranu cjelinu, a u rehabilitaciji će se koristiti zemlja iskopana prilikom otvaranja novog otkopnog polja Očura II.

Do svibnja 2008., kad je predviđen završetak projekta, ukupno će biti zasađeno preko 21 000 sadnica.

Kap po kap, slap održivog razvoja

"Holcim sve svoje poslovne odluke temelji na održivom razvoju. Uvjereni smo da je kratkoročni gospodarski rast nemoguć bez razmišljanja o srednjoročnoj društvenoj stabilnosti okruženja u kojem se

nalazimo i dugoročnog odnosa prema okolišu. Mi gradimo temelje za buduće generacije.", kazao je Žarko Horvat, direktor industrijske ekologije u Holcimu Hrvatska.

Holcim želi pokazati da je eksploatacija moguća na kvalitetan način, da je moguće tijekom same eksploatacije započeti s rehabilitacijom i revitalizacijom kamenoloma tako da nakon što se eksploatacija završi, kamenolomi mogu uklopiti u okoliš bez većih posljedica za bioraznolikost i mikroklimu. U Holcimu se nadaju da će ovakav pristup postati standard i pravilo ponašanja. "Kako kaže Dobriša Cesarić svako od nas predstavlja jednu malu kap u slapu održivog razvoja i može učiniti nešto za ljepši, čistiji, zdraviji okoliš, a time i zadovoljnije ljude", zaključio je Horvat.

Marijan Škvarić, gradonačelnik Lepoglave naglasio je kako je osnovni cilj dugoročnog razvoja bilo koje lokalne uprave definiran, a to je poboljšanje kvalitete življenja uz napredak gospodarstva i konstantan razvoj komunalne i industrijske infrastrukture. Da bi se svi segmenti zadovoljili, potreban je partnerski odnos poduzetnika, gradskih, županijskih i državnih vlasti i samo se tako ostvaruju uvjeti za ostvarenje razvojne vizije grada. Grad Lepoglava prvi je u Hrvatskoj prihvatio ovaj pilot-program koji bi trebao postati vizija i osnova za sve gospodarske čimbenike. Pravo je zadovoljstvo biti na čelu takvog grada, zaključio je Škvarić.

Varaždinski župan Radimir Čačić naglasio je: "Ovo je događaj koji u hrvatskim razmjerima predstavlja presedan. Mi smo kao zemlja poznati da smo i prenormirani, što je karakteristika nerazvijenih

društava. I u ovom segmentu imamo jedno snažno obilato zakonodavstvo s previše propisa, kojih se nitko ne pridržava.“ Jedan od najvećih problema s kojima se susretao tijekom mandata prošle vlade, priznao je Čačić, bili su kamenolomi i njihova sanacija nakon eksploatacije, zbog čega je ova industrijska grana i došla na zao glas. “Holcim je kupivši kamenolom kupio i obvezu sanacije koju je na zadovoljstvo sviju već započeo i

planira je završiti prije zakonskog roka. To ga čini vrlo poželjnim partnerom koji postavlja visoke standarde kojima bi i drugi trebali težiti.”, istaknuo je Čačić.

Nakon službenog dijela gosti su se zaputili prema mjestu gdje je župan Čačić imao čast posaditi tisućitu sadnicu crnog bora. Vrativši se u podnožje kamenoloma župan je otkrio kamen s pločom koji simbolizira početak novog, skladnog suživota industrije, okoliša i ljudi ivanečkog kraja.

Hrvatske Vode, Vodovod Labin, Općina Raša i Holcim

Koromačnu i okolici kvalitetnija opskrba vodom

“Sve ide prema utvrđenom hodogramu. U 2008. bi sve trebalo biti privedeno kraju”

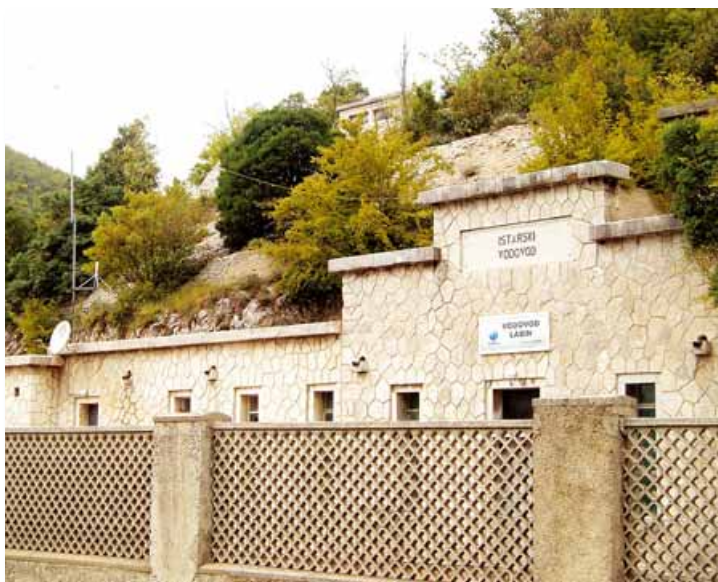
Dino Škopac

Hrvatske vode pristale su sudjelovati u financiranju sanacije cjevovoda Breg-Koromačno. Predstavnici tog državnog poduzeća sastali su se krajem srpnja s direktorom Vodovoda Labin, Dinom Škopcem, načelnikom Općine Raša, Josipom Knapčićem i direktorom industrijske ekologije u Holcimu Žarkom Horvatom, te razgovarali o ulaganju u obnovu spomenute trase vodovodne mreže.

Projekt bi obuhvatio zamjenu postojećih cijevi. U planu je postavljanje cijevi većeg promjera i od kvalitetnijeg materijala. *“Trenutno imamo čelične i plastične cijevi, a neke su od azbesta i cementa. One će biti zamijenjene cijevima od lijevanog čelika, duktila”*, rekao je direktor labinskoga Vodovoda, više od dva mjeseca nakon sastanka s Hrvatskim vodama, na susretu s novinarima kojemu su bili nazočni Žarko Horvat i Josip Knapčić. Predstoje dogovori s Općinom Raša i Holcimom koji je voljan sudjelovati u provedbi projekta. *“Sve ide prema utvrđenom hodogramu”*, potvrdio nam je Poropat, na čiju se inicijativu prvi sastanak između predstavnika Vodovoda i Hrvatskih voda i održao. *“U narednom razdoblju, najavljuje Poropat, odredit će se koliko će svaka strana uložiti u projekt koji će stajati, procjenjuje se, 8 milijuna kuna. Prijedlog Vodovoda je da zajedno s Općinom Raša u projektu sudjeluje s ukupno 3,7 mil kn, Hrvatske vode izdvojile bi 3,2 mil kn, a Holcim 1,1 mil kn. “U 2008. bi sve*

trebalo biti privedeno kraju”, napominje Škopac. Za Vodovod je realizacija ovoga projekta, kaže, vrlo značajna. *“Ona, prije svega, znači poboljšanje vodovodne linije u jednoj od”*, prema Škopcu, *“najperspektivnijih trasa vodoopskrbne mreže na području Labinšćine”*. Osigurala bi se kvalitetnija potrošnja vode prema bazenu Trgeta i Mostu Raša, te Tunarici, odnosno u području u kojem je u planu intenzivna građevinska aktivnost. A velike bi koristi od toga imali mještani Koromačna i okolice, koji se mogu nadati kvalitetnijem vodoopskrbnom sustavu. – *Sigurno ćemo krenuti s projektom Breg-Koromačno, obećao je načelnik Knapčić. Time bi se u Tunarici, smatra, stvorili uvjeti za značajniji razvoj turizma, gradnju novih turističkih objekata, odnosno povećanje smještajnih kapaciteta. “Zainteresirani smo za ulaganje i za uspostavu tog vodovodnog sustava. Složili smo se da sredstva uložimo bespovratno, između ostalog i zbog toga što smo mi daleko najveći potrošači u ovom sustavu, ne samo u sezoni, već kroz cijelu godinu”*, rekao nam je Horvat. Prema planu Vodovoda, Holcim bi svoj udio isplatio u prvoj fazi radova, u planu za iduću godinu.

Likovna radionica Udruga za promicanje inkluzije iz Zagreba

Na Skitači se ponovno pekla kermika

Pod pokroviteljstvom Holcima i tvrtke Isa Matulji, a u suradnji s Labin – zdravim gradom i centrom Liče Faraguna, Udruga za promicanje inkluzije organizirala je na Skitači 14. i 15. rujna likovnu radionicu za dvadeset i četvero svojih štićenika. Kao i lani, učilo se o nekoliko vrsta “raku” tehnike, klasično pečenje keramike te osnove грнčarstva.

Prvoga dana pridružili su im se štićenici iz labinskog Centra “Liče Faraguna” i tamošnjeg dnevnog boravka za osobe s posebnim potrebama Labin – zdravog grada. Premda im u tom tjednu vrijeme nije bilo sklono, to nije utjecalo na raspoloženje i druženje.

“Posjetili smo rezervat magaraca “Liburna” i uživali u kontaktu s divnom prirodom. Posebno nas je razveselio gospodin Perko koji je vodio “magareću školu” u kojoj smo mi pobijedili jednu srednju školu. Nakon toga smo otišli na izlet na Lošinj gdje smo posvojili dupina. Ime mu je Debbie, a mi smo mu dodali još i “Milo moje” prema pjesmi Miroslava Škore koja nas je cijelim putem pratila”, ispričala nam je voditeljica radionice defektologinja Valerija Jelčić.

Boris Roce, likovni umjetnik iz Rijeke, specijalist za raku tehnike, bio je zamašnjak likovnog izražavanja što se odvijalo ispred Planinarskog doma.

“Osim niza “raku” tehnika s kojima sam štićenike upoznao prošle godine, ove sam ih godine učio izradi keramičke paste, odnosno boje za keramiku i “Mochaware” tehnici. Mocha je vrst kamena koji ima razgranate žile. Predmet se umoči u tekuću glinu, pa se na njega kapne smjesa duhana i željeznog oksida, a može biti bakreni ili manganov. Rezul-

tat je “cvjetanje” kao kad kapnete tuš na mokar papir”, objasnio nam je.

“Super sam se ovdje uklopila. Lijepo je raditi s njima, puni su volje i vrlo su vješti”, iznijela je svoje dojmove Suzana Ključ, profesorica likovne kulture iz Crikvenice. “Radim keramičke skulpture i maske. To nisu maske koje stoje na zidu nego na stolu, ormaru ili stalku”, kratko nam je, zadubljen u svoj rad, rekao Emil Benčić iz Poreča, jedan od vodećih hrvatskih likovnih umjetnika, koji svoj izraz nalazi u keramici.

“Ja ih učim osnovnim tehnikama, centriranje i početne forme, ništa kompliciranije”, kazao je lončar Zoran Rakić iz Matulja.

Zagrepčani su svoje labinske prijatelje pozvali u posjet Zagrebu, a prije povratka u svoj grad u Istri obišli su još i izletišta za slijepe i slabovidne osobe u Cukrićima.

Otišli smo i na izlet na Lošinj gdje smo posvojili dupina. Ime mu je Debbie.

Lijepo je raditi s njima, puni su volje i vrlo su vješti.

Bračni par Borovčak – samozatajni rizničari baštine

Etnokutak u srcu Zaboka

započeti posao", pripovijeda gospođa Snježana Štefek-Borovčak.

Iza njihove obiteljske kuće stoji stara vinska preša, kotač zaprežnih kola, zdenac i još niz predmeta, skladno postavljenih u ozelenjele dijelove dvorišta. Otvaram niska vrata kućice koja vode u prostoriju. Preda mnom se otvara zaustavljeni, i od propadanja sačuvani dio prošlosti. Na sredini se nalazi stol prekriven domaćim, izvezenim stolnjakom, na zidovima vise svete slike, uokvirene vjenčićima ruža od krep papira, a kazaljke starog sata s utezima zaustavljene su već dugi niz godina. U kutu stoje kolovrat i i zipkica te velika škrinja, koja nudi pravo bogatstvo i ljepotu našivene rubenine. U nevelikom prostoru stisnut je i starinski ormar u kojem vise narodne nošnje. U kući je izložba starih pegla, klupa preklapača koja je nekad imala dvije namjene: danju za sjedenje, a noću se pretvarala u postelju. Posebno mjesto na zidu pripada velikom šestaru koji se upotrebljavao za izradu vinskih bačvi. Gospođa Borovčak s ponosom pokazuje sve predmete, od kojih svaki ima svoju zanimljivu priču, zajedno s fotografijom dalekog pretka, prvog vlasnika mnogih izloženih predmeta.

"Zagorska hiža" u Zaboku suvenir je u koji možete ući, u kojem možete prošlost omirisati, dođirnuti je, vidjeti i naučiti kako se nekad živjelo.

U samom srcu Zaboka, stisnuta i skrivena između nove stambeno-poslovne zgrade, "čokoladnog" nebodera, stambenih zgrada i privatnih kuća, stoji stara drvena kućica nad čijim niskim vratima stoji natpis "Zabočka hiža".

I dok je slična ekohiža u Dubravi Zabočkoj poznata već i na širim relacijama, ovom izuzetnom zdanju u kojem je pohranjeno blago prošlosti zabočkoga kraja, ne posvećuje se potrebna pozornost.

"Kad sam se udala i došla u ovu obitelj, puno toga je već bilo u ovoj drvenoj kućici, jer je i moj suprug oduvijek gajio ljubav za očuvanjem starih, uporabnih predmeta. Nakon vjenčanja odlučili smo nastaviti

Kad sam zimi vukla saonice pretrpane stvarima sa smetlišta i starih tavana, ljudi su me smatrali u najmanju ruku "čudnom".

Akcija "Za osmijeh djeteta u bolnici"

Kad se male ruke slože, sve se može...

Prilikom provedbe akcije "Mladi za djecu, djeca za bolesnike", u kojoj su članovi udruge oslikali zidove u osnovnoj školi "Švarča", kad je naslikan akvarij s dvije strane zida u kojem ribe, brodovi, sirene i druga morska bića, upoznali smo šeficu odjela dr. Mariju Spajić i dječju psihologinju prof. Ivančicu Lončarić s dječjeg odjela Opće bolnice Karlovac. One su nas obavijestile da je već neko vrijeme na inicijativu UNICEF-a na nivou Hrvatske pokrenuta akcija "Za osmijeh djeteta u bolnici" u kojoj sudjeluju sve 34 županijske bolnice. Cilj je ove akcije promicanje i primjena humanizacije bolničkog liječenja djece. Bolnice koje ispune sve uvjete, nakon ocjene smiju nositi naslov "Dječji bolnički odjel – prijatelj djeteta".

Pitali su nas da li bi mi oslikali odjel jer je iz grada već došlo 20.000 kn za tu akciju. Naravno da smo pristali. Akcija je pokrenuta pod imenom "Za osmijeh djeteta u bolnici – Karlovac". Dogovorili smo se oslikati 350 m² zida i 26 vrata s likovima iz dječjih bajki. Tih dana hodnik je pretvoren u ogromnu bojanuku. U oslikavanju hodnika sudjelovalo je preko pedeset volontera, koji su radili više od 1500 sati. Posla je bilo puno, ali cijelo vrijeme osjećala se pozitivna energija i to je ono što nas motivira. Hodnik danas prikazuje 2 otoka, šumu i džunglu razdvojene morem, u kojima se nalazi preko 150 likova iz crtića i bajki. Već 21. ožujka imali smo svečano otvorenje hodnika gledajući kratki film o oslikavanju koji je snimila i montirala udruga "UZOR".

U međuvremenu, dobili smo novi prostor za udrugu. Javili smo se na Holcimov natječaj i dobili potporu za projekt koji predviđa uređenje

kreativne radionice u novim prostorijama udruge. Ona bi se opremila s alatom i materijalom koji bi se koristio za treću fazu akcije: oslikavanje zidova dnevnog boravka i soba te za obnovu i izradu inventara te ostalih kreativnih rješenja za ugodan boravak djece u bolnici. U suradnji s profesorima šumarske škole u Karlovcu, koji će nam pružiti stručnu pomoć, izradit ćemo i drvenu građu i inventar dječjeg odjela. U dosadašnjem radu primjetili smo da su troškovi kod ovakvih akcija bitno smanjeni kad se radi o volonterskom radu, a i trgovci nam smanje cijene kad im objasnimo o kakvoj se akciji radi. Sad već svi žele pomoći i uključiti se koliko mogu. Nećemo ovom prilikom nabrajati sve ljude i tvrtke koji su podržali akciju jer je lista dugačka, ali koristimo priliku da im se još jednom zahvalimo uz poruku: **"Kad se mnogo malih složi, tad se snaga sto put množi, kad se male ruke slože, sve se može, sve se može!"**

Hodnik danas prikazuje 2 otoka, šumu i džunglu razdvojene morem, u kojima se nalazi preko 150 likova iz crtića i bajki.

Lepoglavska čipka – najpoznatiji suvenir kontinentalne Hrvatske

Održan 10. Međunarodni festival čipke

Najčešći motivi su stazica, pužić, kiflek, tulipan i ruža.

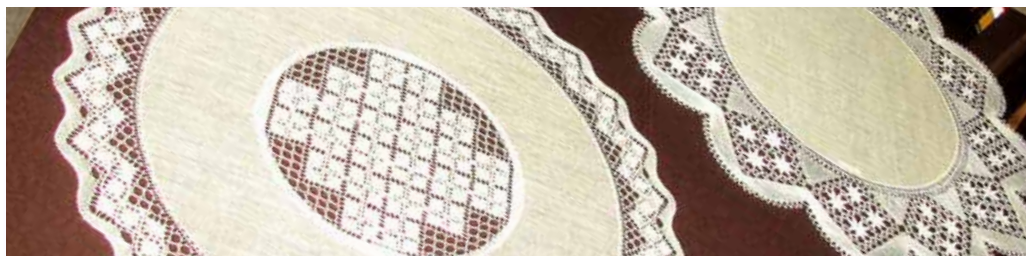
Haljina Martine Todorčić. Primjer upotrebe čipke u modnoj industriji.

Tehnika izrade lepoglavske čipke

U Lepoglavi, gradu bogate kulturno-povijesne tradicije 21. rujna otvoren je 10. jubilarni međunarodni festival čipke, najvažnijeg proizvoda lepoglavske turističke ponude.

Osim tradicionalnih hrvatskih čipkarskih centara poput Paga, Splita i Hvara odazvali su se ljubitelji čipke iz Slovenije, Austrije, Njemačke, Francuske, Finske i Mađarske. Festival okuplja

Rad "Ljeto u šumi" Bio je izložen u Hrvatskoj kući na OI Atlanta 1996. Za izradu su bila potrebna 4 mjeseca rada.

znanstvenike, povjesničare, umjetnike te naravno, čipkarice. Lepoglavska čipka ženska je rukotvorina koja se radi iz finog konca premetanjem batića pomoću okruglog tvrdog podloška i parnog broja drvenih batića (dedek i bateki) preko nacrtanog predloška. Konac se prepliće na način koji reljefno ističe konture pojedinog motiva čija je površina uvijek izrađena u kombinaciji gustog i rijetkog pletiva. Najčešći motivi su stazica, pužić, kiflek, tulipan i ruža, a proizvodi tabletići – podlošci okruglog, ovalnog i pravokutnog oblika različitih veličina.

Mirko Varović, predsjednik turističke zajednice grada Lepoglave i predsjednik organizacijskog odbora Festivala čipke, ističe kako Lepoglava ima sreću što je na neki način vezana uz čipkarstvo koje, kako tvrde znanstvenici i stručnjaci, datira od 1400-te godine dolaskom Pavlina.

Lepoglavska čipka doživljava procvat 30-tih godina 20. stoljeća u vrijeme čipkarice Danice Brössler kad se osnivaju čipkarske škole. Lepoglavska čipka osvaja i odličja na svjetskim izložbama: 1937. u Parizu zlatnu i brončanu 1939. u Berlinu.

Nakon Drugog svjetskog rata škole prestaju s radom, no mnoge čipkarice nastavljaju "rediti" čipku, pa se čipkarska tradicija ne prekida. Prije desetak godina osnovano je Čipkarsko društvo Danice Brössler i Srednja čipkarska škola, a 2003. godine osnovana je Zadruga lepoglavske

Čipka na finskom izložbenom prostoru

čipke. Čipka nosi znak izvorno hrvatsko, a 2004. proglašena je naj-suvirom kontinentalnog dijela Hrvatske. Festival čipke trajao je do 24. rujna, a osim izložaba, program je uključivao znanstvene skupove i radionice, sajam turizma i enogastronomije, predstavljanje proizvoda starih zanata te razne turističke atrakcije.

Festivali čipke u Lepoglavi doprinose razvoju kulturnog turizma u Hrvatskoj, gospodarskom potencijalu čipke te najbolja promocija tog autohtonog suvenira Hrvatske.

Kapice za djecu načinjene od čipke-francuski proizvod

Pokret prijatelja prirode "Lijepa naša"

Šumska vila na Ivanščici

Udruga Pokret prijatelja "Lijepa naša" osnovana je 1990. godine sa središnjicom u Zagrebu. Želja osnivača bila je da Udruga obuhvati što veći broj istinskih zaljubljenika u prirodu koji se brinu za zdrav okoliš i sklad u životnom prostoru.

"Ogranak Pokret prijatelja prirode "Lijepa naša" u Lepoglavi osnovan je 1994. godine, a od ove godine nova upravljačka struktura predstavlja idealan spoj mladosti, ambicioznosti i iskustva", naglašava Hrvoje Kovač, predsjednik Ogranaka.

Koje su aktivnosti Udruge?

Aktivnosti su raznovrsne, poput promicanja ekoloških spoznaja, razvijanje ekološke svijesti djece, mladeži i odraslih, poticanje održivog i uravnoteženog razvoja i organiziranje praktičnih akcija zaštite okoliša samostalno i u suradnji s drugim srodnim udrugama ili ustanovama.

Koji je projekt aktualan?

Izdvajamo projekt "Šumska vila" čiji je glavni donator Holcim Hrvatska. Cilj projekta je sačuvati šumske izvore te njihovu floru i faunu od daljnje devastacije te ih razviti u turistički potencijal grada Lepoglave.

Centralna figura projekta "Šumska vila" je slap visok tri metra s malim jezercem. Na području Ivanščice postoji bezbroj malih izvora koji su gotovo potpuno devastirani. Mi čistimo teren, uređujemo prilaze i markiramo šume stvarajući idealno izletišta ili mjesto za održavanje teren-

ske nastave. Uzorke vode prosljeđujemo studentima PMF-a koji je analiziraju i daju nam stručne savjete i sugestije. Izvori su stanište rakova, raznih kukaca, vraćaju se i vidre. Otkriven je i kamen koji je zbog neobičnog oblika uveo pravu pomutnju i zanimanje radioestezista i speleologa.

Kako educirate najmlađe?

Svake godine, povodom Dana Lijepe naše, Ogranak organizira književni natječaj na temu domovine i zaštite okoliša za učenike osnovnih škola s područja grada Lepoglave. Sakupljeni radovi se objavljuju u prigodnom zborniku, a najistaknutiji sudionici natječaja su adekvatno nagrađeni.

Koje su druge akcije vašeg ogranaka?

Svake godine provodimo ekološko-kulturnu akciju "Cvijet za ljepši grad". Riječ je o dodjeljivanju priznanja i nagrada najljepše uređenim okućnicama, dvorištima, balkonima i javnim prostorima na području grada. Također, dobar dio svog rada i djelovanja ogranak je posvetio zaštiti lokaliteta "Gaveznicica – Kameni vrh", nalazištu poludragog kamena ahata.

Također, u tijeku je kampanja "Kam se koje smeće meće" kojoj je cilj educirati građanstvo o selektivnom i sustavnom odlaganju otpada. Ogranak također redovito sudjeluje u većini manifestacija u organizaciji Grada Lepoglave i Turističke zajednice Grada Lepoglave.

Cilj projekta je sačuvati šumske izvore te njihovu floru i faunu od daljnje devastacije te ih razviti u turistički potencijal grada Lepoglave.

Dan Holcimovih umirovljenika

Izlet u Varaždin i Varaždinske toplice

U Varaždinu su ljudi nekako zadovoljniji i opušteniji i to se osjećalo posvuda u gradu.

Ovogodišnji, dvodnevni izlet u Varaždin i Varaždinske toplice, pamtit će se po izvanredno lijepom vremenu koje nas je, za razliku od prošlogodišnjeg kišnog i hladnog vremena u Dalmaciji, počastilo vedrim nebom prošaranim snježno bijelim oblacima, koje smo, ni ne sluteći, uvijekovječili na našim fotografijama, na kojima se, u prvom planu, oduševljeno smijemo tiskajući se u kadru grupne fotografije.

Putovanje do Varaždina bilo je pravo uživanje. Glazbenu kulisu popunjavali su poznati Zečičevi hitovi šireći autobusom sjetno, melankolično raspoloženje. Zagledani u brežuljkasti reljef Hrvatskog zagorja koji se pred nama širio, zaljubljenici u glazbeni repertoar omiljenog pjevača pjevušili su napamet sve njegove pjesme.

Vodičkinja, na zvučnom i zvonkom kršanskom dijalektu, pružala nam je osnovne smjernice, upute i savjete. U autobusu se osjećala neobično topla, domaća atmosfera. Do Varaždina, kao u nekom panoramskom filmu, redali su se pejzaži, benzinske crpke i gradovi. Sa samo tri stajanja na auto-postajama za nepunih šest sati stigli smo do cilja – suncem osunčanog Varaždina.

A u Varaždinu nije bilo predaha – tek za malu “čik pauzu” – i već nas je preuzela vodičkinja Marina.

– S lijeve strane je kapucinska crkva. Zatim palača, u njoj je smještena varaždinska glazbena škola s vrlo dugom tradicijom – redale su se kao na tvor-

ničkoj traci važnije znamenitosti grada.

Razlog iznenadnoj gužvi u centru, prevelikoj za gradić od četrdesetak tisuća stanovnika, bio je zapravo sajam lova, ribolova i turizma koji se održavao u to vrijeme u Varaždinu.

Spas od gradske vreve i buke pronašli smo na groblju. Svuda oko nas širila se blagotvorna tišina i cvrkut ptica. Varaždinsko je groblje doista jedno od najljepših u Europi. Duge aleje omeđene zelenilom, grmovima višim od tri metra, oblikovanim u zelene kubuse i piramide, ostavljale su na nas dojam ogromnog parka, a ne groblja.

– Još ovo moram fotografirati, i ovaj je grm jako lijep – uživao se u ulogu fotoreportera Nikola Miškulin iz Koromačna.

– Dobio sam od unuke zadatak da napravim što više fotografija baš s Varaždinskog groblja – ne znajući ni sam više koji je grm ljepši, priznao nam je razlog probuđene ljubavi za fotografijom.

Nakon obilaska gradskog groblja prošetalii smo starom jezgrom grada.

Varaždin nema problem nezaposlenosti. Mala privreda, industrijska zona, razvoj maloga poduzetništva u Varaždinu su duboko usadili korijenje. I doista taj optimizam grada u ekspanziji osjeća se na svakom koraku. U Varaždinu su ljudi nekako zadovoljniji i opušteniji i to se osjećalo posvuda u gradu.

A kakvo je zapravo privatno poduzetništvo u Varaždinskoj županiji osvjedočili smo se posjetivši malo seosko domaćinstvo "Crnko".

– Recimo Graševina, sve zavisi od godine. Prošle godine sam vam ja čeko s berbom četvrtog studenog, i nije bilo, nije bilo šećera. Dok je ova godina jako slatka – redale su se butelje kvalitetnih kontinentalnih vina s imanja "Crnko", ovali prekrive-

ni "plahtama" pršuta i domaćih kobasica. I ništa što smo kušali nije bilo lošije od naših istarskih, sličnih delicija.

– I uvek na zadnjim imam probleme sa čvorcima. Imam plinski top u doljnjem vinogradu, a u drugom vinogradu onaj aparat kaj imitira ptice grabljivice, ali čvorci svejedno idu na grožđe, jer je glad jača od straha. To je ogromno veliki problem – tužio nam se dalje naš domaćin, a za gostinjskim stolom, nakon četvrte runde butelja, zadjenula se polemika o kvaliteti primorskih i kontinentalnih vina.

– "Sovinjon" ove godine ima 23 posto šećera. Nemreš ruku da otvoriš kad primiš grozd – uključio se u polemiku naš domaćin. A kako je vrijeme proticalo, a vino se prestalo degustirati već piti u punim čašama i kupovati za put, argumenti su sve više prelazili na domaćinovu stranu.

U Varaždinske toplice stigli smo po planu, navečer.

Topla juha okrijepila nas je, ali podgrijani svinjski kotleti preliveni čudnim, masnim umakom nisu ostavili ravnodušne ni inače veoma "splošne" prijatelje Romana i Bruna.

– *To ni spodobno ničemu* – bili su njihovi komentari. Sutradan smo, iz protesta naručili vegetarijansku – dijetalnu hranu, koja je na naše oduševljenje bila mnogo bolje pripravljena od "konvencionalnih" svinjskih kotleta.

Varaždinske toplice, jedne od najvećih termi u Hrvatskoj, imaju veliki, vanjski olimpijski bazen, više manjih unutarnjih bazena, sauna, restorana, a imaju i prostranu salu za druženje i ples. A tamo gdje je ples, glazba i veselo društvo tu su sigurno i Holcimovi umirovljenici.

– *Miš va školju miš va zid, vražja školja vražji zid* – u pauzi između dva evergrina gospodin Riko uz pratnju neizostavne usne harmonike zaplesao je istarski balun. Ipak svoje plesачke sposobnosti najbolje je iskazao u ženskom zagrljaju plešući

klasični valcer.

Anton Keresteš i Franko Bako izredali su za svojim stolom pet "pravih" i pet "lažnih" piva.

– *Ove "lažne" bezalkoholne pive su moje* – smješio se gospodin Franko, pa nismo mogli odgonetnuti na koga su više djelovale pive, na gospodina Antu koji je pio "prave" pive ili na super raspoložena i nasmijana Franka.

– *Ja pijem samo bezalkoholno pivo. Već 16 godina ne pušim niti pijem alkohol jer sam u invalidskoj penziji. Radio sam na pakiranju, kod rinfuzo brodova i na kraju na centrali kad sam već obolio. Kapacitet pluća mi je jako slab* – sliježe ramenima gospodin Franko.

A Frankov prijatelj Anton trusi pivu za pivom i oboje se jednako dobro zabavljaju.

– *Evo, Franko jedno Pan, i ja jedno Karlovačko. I tako dalje, još malo i idemo na spavanje* – smiješi se vragolasto gospodin Anton.

Nakon burne večere, jutarnje kupanje u bazenu sa sumpornom vodom zagrijanom na 32 stupnja, bio je pravi melem za umorne dušu i tijelo.

– *Blažen sam među ženama* – trijumfalno je digao ruke Remiđo Dobrić okružen kupačicama u polupraznom bazenu.

– *Inače volim kupanje, a bazene pogotovo. Ja sam se kupao i prvi dan, odmah nakon večere, dok su se drugi spremali za ples* – priznao nam je gospodin Remiđo.

Anđela Knapić bila je suzdržanija u ocjeni: – *Bila sam u svim topicama Krapinskim, Varaždinskim, ali meni su ipak nekako najbolje one naše, Istarske toplice u Livadama. One imaju najviše sumpora u vodi. To meni jako godi i osjećam se odlično nakon tretmana u Istarskom topicama.*

Damir Hipšer iz Rapca zimski je kupač koji u hladnim mjesecima redovito pliva u moru.

– *Od polna do dve se okupa svaki dan u moru, do dvanajstega meseca.*

U vanjskom, olimpijskom bazenu Varaždinskih toplica voda je tog sunčanog, ali prohladnog listopadskog dana bila topla nevjerojatnih 23 stupnja.

– *Ovdje je voda toplija nego u moru. To su termalne vode. Oni tu vodu ne griju. To im se ne bi isplatilo. Super je!* – dodao je na kraju gospodin Hipšer.

Na povratku iz Varaždinskih toplica atmosfera je u autobusu bila sjajna. Dobrom raspoloženju pridonijela je Milka Išić koja je dva sata neprestano iz rukava sipala viceve o Muju, Hasi, Fati, Ivici...

Ali da ni Zečić koji nas je zabavljao cijelim putem ipak nije skroz zaboravljen, pobrinula se Onorina Jedretić koja je proširila informaciju o koncertu poznatog pjevača u selu Kujići negdje u okolici Barbana. I ponovno se krenulo planirati o daljnjem putu iz Labina za Kujiće... Ali to je već neka druga priča.

U vanjskom, olimpijskom bazenu Varaždinskih toplica voda je tog sunčanog, ali prohladnog listopadskog dana bila topla nevjerojatnih 23 stupnja.

Aktualnosti

Raški načelnik Josip Knapic sastao se u kolovozu s Maurom Pistisom, predstavnikom sardinijske općine Carbonia te dogovarao moguće bratimljenje. Naime, Raša i Carbonija rudarski su gradovi, a imaju i zajedničkog arhitektonskog "oca" – Pulitzer Finalija. Raške su ulice, kao i Trg labinskih rudara u Labinu vrlo nalik tamošnjim, samo što je Carbonia sa svojih 30-ak tisuća stanovnika, znatno veća. Pistis i Knapic razgovarali su o zaštiti šoheta u Carboniji, gdje je uređen i podzemni muzej, a dogovoren je i posjet predstavnika Raše te razmjena delegacija.

Prema najavama, koncem listopada zatvorena je raška poslovnica Erste & Steiermaerkische banke. Općina je taj postupak oštro osudila, ističući da će raški umirovljenici i udruge koji posluju preko te banke sada morati odlaziti u Labin. Načelnik Josip Knapic izrazio je uvjerenje da je banka trebala uvažiti gotovo sedamsto potpisa građana koji su se usprotivili zatvaranju. Kao razlog zatvaranja u Erste & Steiermaerkische banci navode povećane troškove zbog novih propisa o zaštitarskim službama. Knapic međutim tvrdi da nije bilo volje da se poslovnica drži otvorenom, iako je Općina bila spremna banci izaći u susret radi smanjivanja troškova. Po njegovom mišljenju, zatvaranje poslovnice nakon 34 godine rada korak je unazad u standardu života u Raši.

U raspravi o smještaju budućeg LNG terminala, posljednja se dva mjeseca na razini Vlade i Županije spominju i dvije lokacije u Općini Raša, i to Koromačno i Bršica. S obzirom da se Koromačno spominje samo u studiji staroj desetak godina, ozbiljnije se razmatrala lokacija Bršica. Da bi ona bila najkvalitetnija luka za tu namjenu u Istri, mišljenja je stručnjak za pomorstvo, kapetan i načelnik Kršana Valter Kvalić, koji kao prednosti ističe blizinu ravnih terena za popratne sadržaje, kao što su postrojenja za korištenje energije hlađenja. Ističe da su terminali ekološki "čista" djelatnost. Njegov raški kolega Josip Knapic međutim smatra da Raška dolina nije sposobna podnijeti tehničku pripremu za LNG terminale, kao i da je zaljev plitak. Ističe da dosad Općina nije dobila službeni upit za terminale, koji bi između ostalog iziskivali promjenu prostornih planova.

Mještani Kunja u lipnju su zatražili premještanje bazne stanice VIPnet GSM mreže iz središta tog naselja. Protiv te investicije Kunjani su reagirali još 2002. godine, a ukoliko se njihovom zahtjevu ne udovolji, spremni su i na druge načine iskazati nezadovoljstvom tim sustavom visokim 30 metara, ponajviše zbog straha od zračenja. Prikupljena je i peticija protiv bazne stanice, no iz Vipa su istaknuli da su poštivali proceduru te da nije bilo potrebno izrađivati posebnu studiju za taj zahvat.

Raško Poglavarstvo raspisalo je u rujnu natječaj za dodjelu 16 novih stipendija, i to dvije za srednjoškolce, šest bruce, te ostale za studente starijih godina. Mjesečna stipendija za učenike iznosi 400 kuna, a studente 600 kuna. Poglavarstvo je raspravljalo i o nedavnoj peticiji protiv zatvaranja poslovnice Erste banke, na koju su svoj potpis stavile čak 692 osobe. Ta banka planira zatvoriti poslovnicu zbog neisplativosti, odnosno skupih sigurnosnih zahtjeva uvedenih novim propisima. S obzirom da mnogi raški umirovljenici primaju mirovine preko te banke, koja posluje i s Općinom te brojnim udrugama, najava nije naišla na odobravanje lokalne zajednice.

Orada

Orada (*Sparus aurata*, pozlaćena u imenu) sigurno je jedna od najljepših i najukusnijih riba. Kod nas se koristi veliki broj imena: komarča, lovrata, podlanica i sigurno ima najviše imena koje svi znaju, a pripisuju se istoj vrsti. Uglavnom se drži obalnog područja, rijetko na brakovima, a rijetko i zalazi na dubine veće od 50 metara osim u slučajevima kad prelazi iz jednog staništa na drugo. Imaju ovalni oblik i vrlo jake glave. Svaki primjerak ima različit oblik lica, poput čovjeka. Zubi orade su također raznovrsni, prednji zubi imaju i predatorska svojstva, dugi su i oštri dok su bočni sve tuplji i razvijaju se u nekoliko redova kutnjaka koji su sposobni zdrobiti i najtvrdje morske organizme. Iznad škržnog zaklopca smjestila se tamna mrlja koja služi za odbijanje zraka sunca od osjetljivog oka. Ponekad imaju i zlatno narančastu mrlju koja je kod uzgojenih primjeraka nevidljiva, a iznad te mrlje i ljubičastu dok im se između očiju nalazi zlatna linija. U nekim slučajevima manje orade zbog prehrane poprime zlatnu boju ili bijelu bez mrlje, ovisno o terenu gdje se nalaze.

Orade se pare u studenom i prosincu, kad se stvaraju velika jata na pojedinim lokacijama koje im pogoduju za mrijest. Orada je spremna za parenje nakon 1 do 2 godine kao mužjak koji godinu dana kasnije postaje ženka. Orade se

najviše hrane u zoru i navečer, dok po danu znaju istraživati teren i vratiti se navečer da pojedu ono što su vidjele.

Orada je riba koja je u sportskom ribolovu kraljica i ulov koji se ne zaboravlja tako lako, pogotovo kad se iz mora izvuče primjerak veći od 1,5 kg. Zbog njenog lukavstva veliki je broj sportskih ribolovaca koji uživaju loveći orade.

Orada u soli

Oradi (1-2 kg) očistimo utrobu i škrge, operemo, posušimo platnenim ubrusom, premažemo uljem i stavimo u tavu. Krupnom morskom soli pokrijemo ribu. Pečemo u ugrijanoj pećnici 30-40 minuta na 200°C. Pečenu ribu izvadimo iz pećnice i donesemo pred goste u oklopu od soli. Viljuškom i nožem skinemo zakorenu sol i kožicu ribe koja se uhvatila za sol. Ribu odvajamo na filete, stavljamo na tanjure, ukrašimo listovima zelene salate i ploškama rajčice i limuna.

U slast!

